

USTADNAMƏ

Bir insan ki, əsil olsa binadan,
Qəlbə dəyməz, düz xiyalı gözdüyər.
Artırır ziynətin şahənşah olsa,
Bir nəzərdə cəm mahalı gözdüyər.

Bir dostda olmasa ilqar, dəyanət,
Dərdə düzdən dərman etməz əyanət.
Öyünə, malına olar xəyanət,
Müxənnət dost qumaş, şalı gözdüyər.

Qazav-qəder başa salsa qaranı,
Döylətə dost olan etməz çaranı,
Kasatdığı düşsən kəsər aranı
Tikə dostu döylət, malı gözdüyər.

Əsil dostun məhəbbəti çox olu,
Özü düz, sözü düz, xəbəng ox olu,
Mərd iyidin gözü, könlü tox olu,
Dost yolunda qavax, dalı gözdüyər.

Demə şayır Vəli düşüf gümana,
Fəhm yetirirdi yaxşı-yamana.
Kamil olan qovl verməz şeytana.
Dərk eliyər, pür kamalı gözdüyər.

Ustadlar ustadnaməni bir yox, iki deyər, biz də deyək iki olsun.

Nə lazımdı naqabilə söz deyəm,
Xatirinə ya dəyməyə, ya dəyə.
Sizin olsun eyvan, otaq, alaçıx,
Bizə bəsdə ya kölgəlik, ya dəyə.

Pis övlada öyüd versə yaxşı ata,
İyid çıxıb savar olmaz yaxşı ata,
Kamil ovçu bərəsində yaxşı ata,
Keçirəndə ya dəyməyə, ya dəyə.

Hüseyn deyir: mayıl oldum Gülxara
Geyinibdi atlas, ziba, gül, xara,
Qorxuram ki, qismət ola gül xara,
Bağban ölə, dal budağı yad əyə.

Ustadlar ustadnaməni iki yox, üç deyər, biz də deyək, üç olsun, boş
torbalar dolsun.

Bir aşiq olmasa kamil sanında,
Kəlam haralı, inan haralı?
Sərraf bazarında, usta yanında
Anlayan, haralı, qanan haralı?

Neylər nadan ləlü gövhər qabını?
Qayda budu: hər kəs tapa babını.
Kamil ovçu tora salsa ovunu,
Can deyən haralı, canan haralı?

Gəlməz dərin sözün kimi xoşuna,
Düşmə şairlərin tər savaşına,
Sevda aşığına, eşq ataşına
Yandıran haralı, yanan haralı?

Şairlik nisbətədi bir ağır daşa,
Qorxuram cəngində xəyalın coşa,
Qoç kimi meydanda gəlsə baş-başa,
Sındıran haralı, sinan haralı?

Nəcəf bir qəvvasdı, salma dərinə,
Bir də çətin olar yerdə sürünə,
Kəklik, pərin çatmaz şonqar pərinə,
Gəlməsin könlünə güman, haralı?

Gəlin sizə hardan söylüyüm, sabiqəl-əyyamnan, keçən günlərdən,
keçmiş döyrannardan, ustaddarın kamalından, İsfahan şəhərindən, şah
Abbasdan.

Şah Abbas günlərin birində şikara çıxmışdı. Şəhərin qırağında bir
mollanın məhtəbi var idi. Tələbələr izin alıb molladan, şah gələn yolun
kənarına, oynasmağa çıxmışdılar. Uşaxlar öz oynuna məşğul olanda

gördülər ki, bir qoşun gəlir ki, atın dırnağından qalxan toz asmanı bülənd eləyib. Uşaxlar başdadı qaşmağa. Uşaxların içində bir sonsuz düşgün qarının oğul nəvəsi var idi, adına Məhəmməd deyirdilər. Məhəmməd dedi ki:

– Ay uşaxlar, qaçmayın! O qoşun şah Abbasın qoşunudu. Şah Abbasın özü də o qoşunun içindədi. Mənim sözümə baxarsınızsa sizə xarcdik alaram.

Uşaxlar Məhəmmədin bu sözünü eşidəndə əyləndilər. Dedilər ki:

– Məhəmməd, indi sən bilərsən.

Məhəmməd ləyiqinnən şahın ehtiramına düşdü. Özü də uşaqların baş sırasında durdu, dedi:

– Uşaxlar, siz mana baxın, mən nə iş eyləsəm, siz də elə eyləyin.

Şah gəldi yetişdi. Uşaxlar ədəb-ərkənnən şahın salamını yerinə yetirdilər. Şah gözüynən uşaxlara tərəf baxdı, gördü ki, başda bir uşax durub, uşaxlar ona baxırlar. Başdakı uşax nə iş görürsə, uşaxlar da onu görür. Şah dedi ki:

– Vəzir Allahverdi xan, o başdakı uşağı al atın tərkinə. Qalan uşaxlara da xarcdik ver, yola sal.

Vəzir Allahverdi xan Məhəmmədi aldı atın tərkinə, qalan uşağa bir qədər xarcdik verdi, yola saldı. Şah öz taxtı-səltənətinə atını sürüf getməyə başdadı. Yetirdi, atınnan düşüf, öz taxtı-səltənətində əyləşdi. Buyurdu ki:

– Vəzir Allahverdi xan, gətir görüm o uşax kimin nəyidi?

Vəzir Allahverdi xan, həmə Məhəmmədi gətirdi şahın qulluğuna. Məhəmməd şahın salamını ədəb-ərkənnən yerinə yetirdi. Şah buyurdu:

– Oğlum, kimin nəyisən? Kimlərdənsən?

Məhəmməd dedi:

– Ey qıvleyi-aləm, birinci küçədə bir sonsuz qarının oğul nəvəsiyəm, atam, anam da yoxdu.

Şah buyurdu:

– Oğlum, o ki, deyirsən nənən – dururmu?

Məhəmməd dedi ki:

– Bəli, durur.

Şah hökm elədi ki, qarını gətirin.

Şahın hökmünnən qarıya gətildilər. Padşahlıq səltənətindən bir dənə otaq verdilər, qarı burda yaşamaqda oldu. Məhəmmədi ara işdəində

işdötməyə başladılar. Bir neçə vaxt bu işində işdədi, bir qədərdən sonra Məhəmmədi şah çağırırdı, dedi ki:

– Oğlum, şikar oylamaq sənətinə başaarsanmı?

Məhəmməd dedi:

– Bəli, qıvleyi-aləm, başaaram.

Kamandarlıq lıvasını Məhəmmədə verdilər. Məhəmməd şikar oylamağa başladı. Bir gün gedirdi beşini vururdu, bir gün gedirdi on dənə şikar vururdu. Bir gün də getdi, səkkiz gün çöldə qaldı, əlinə şikar keçmədi. Əli boş, üzü qara şahın yanına qayıda bilmədi. Gözünü dolandırır dağlara baxırdı, gördü bir uzaq yerdə bir uca dağ görünür. Öz-özünə dedi ki: o dağda şikar olar. O dağın adına nə deyirdilər? – Əlvən dağı. O dağın qışı, yazı olmazdı. Hər vaxt orda çiçək, yaşıl otdar olardı. Məhəmməd səməndini minif, dağa sarı getməyə başladı. Əlvən dağının uca bir yalına çıxıf gördü ki, burda çiçək çiçəknən söyləşir. Ajdax Məhəmmədi çox darıxdırılmışdı. Gözünü dolandırır, gördü dağın ayağında bir çökək, çökəkdə bir çadır var. Məhəmməd ürəkdən söyünüf dedi ki: o çadırın yeyəsinin çörəyi olmuş olar. Atını minif çadıra getməyə başladı. Gedəndə gördü ki, bu çadırdə bir qız əyləşif, nə təhər əyləşif?.. Fərişdeyikirdar, ürək basan, sərfə kəsən, gözünü süzən, canlar üzən, düymə düzən, qönçə dəhan, gülü reyhan, süzgün baxan, gəl məni gör, dərdimnən öl, əlini vurma, geridə dur. Qız deyirəm, yayın qızdırmasını demirəm ki, qışda yaxandan əl çəkmiyə. Qız oğlana baxanda gördü ki, oğlan ajdı, rəngi üstündən söyürlüf. Qız öz xurcununu açıf, yaxşı çörəklər qızıl məjmayaya qoyuf, oğlanın qavağına gətirdi. Oğlan atının örüyünü çalıf gəldi. Qız çörəyi oğlanın qavağına qoyuf, öz çadırına qayıtdı. Oğlan çörəyi yedi, qıza ürəyi çox yapışdığından öz-özünə dedi ki, gəl sən munun bu məjmayısını qır, görək qız sənə nə diyəjek. Məhəmməd məjmayı əlinə götürüb, dizinə təkən verif, iki parça elədi. Qız o tərəfdə dedi ki, indi oğlan çörəyini yimiş olar. Gedim çörəyin qavını gətirim. Qız gələndə gördü ki, məjmayı iki parçadı. Qız oğlanın ürəyini qanıf, geri qayıtdı. Çadırın hər yandan tənəflərini qopardıf, loğalax qayırf, atının tərkinə bağlayıf, əyağını üzəngiyə vuruf, atının belinə qalxdı. Ata bir təzyana vurdu, bir bələn aşdı. Məhəmməd qızın dalınnan baxıf dedi ki:

– Mən ki, şikar gəzirəm, bunnan da yaxşı şikar olmaz, gəl bunu qaytar, apar.

Məhəmməd də atını minif qıza yetirdi. Dedi:

– Qız, sən öz insafın, əyağını saxla, üçcə kəlmə sözüm var.

Qız əyağını saxladı. Məhəmməd qılıncını döşünə çəkif, görək qıza söznən nə dedi.

Aldı Məhəmməd:

Dünya gözəlisən, dağlar maralı,
Söydüyüm, sonam, sən burdan qayıt!
Qoyma məni burda bağı yaralı,
Söydüyüm, sonam, sən burdan qayıt!

Qız dedi ki:

– Zalım oğlu, qavaxdan danışan elə bilər ki, dalkının sözü yoxdu.

Aldı qız:

Dünya gözəliyəm, dağlar maralı,
Axmağın birisən, ordan qayıt!
Çox cavanlar qoydum bağı yaralı,
Axmağın birisən, ordan qayıt!

Məhəmməd ürəyinə belə gətirdi ki, mən şah Abbasın adını ver-səm, qız qayıdar.

Aldı Məhəmməd:

Dağlar maralısan, göylər ölkəri,
Görmüşəm ləbində qəndi, şəkəri,
Bil ki, mənəm şah Abbasın nökeri,
Söydüyüm, sonam, sən burdan qayıt!

Aldı qız:

Dağlar maralıyam, göylər ölkəri,
Çoxlar arzılar bu qəndinən şəkəri.
Ağlar qoyaram sənə kimi nökeri,
Axmağın birisən, ordan qayıt!

Aldı Məhəmməd:

Məhəmmədəm, mana vermə azarı,
Sədrin üstə gördüm meydan, bazarı.
Mənəm şah Abbasın tək kamandarı,
Söydüyüm, sonam, sən burdan qayıt!

Aldı qız:

Güləndəm çoxlarına verdi azarı,
Çox dəllal axtarır meydan, bazarı.
Ağlar qoyar sən kimi kamandarı,
Axmağın birisən, ordan qayıt!

Hər ikisinin sözləri tamama yetişdi. Qız ata bir qamçı vuruf, bir bələn də aşdı. Məhəmməd ata bir təzyana çəkif, qıza yetirdi, dedi:

– Qız, bir az da əyağını saxla, üç kəlmə də sözüm var.

Məhəmməd genə aldı, görək nə dedi:

Aldı Məhəmməd:

Başına döndüyüm, qurvan olduğum,
Məni qoyufunan harya gedirsən?
Ala gözlərinə heyran olduğum,
Məni qoyufunan harya gedirsən?

Aldı qız:

Çox oğlan qədəmmə qurvan olufdu,
Yan çöyürüf, mən Kişmirə gedirəm.
Yanıf ataşıma, giryan olufdu,
Yan çöyürüf, mən Kişmirə gedirəm.

Aldı Məhəmməd:

Üzülməynən sən də məndən aralı,
Bağrımın başını qoyma yaralı.
Mən ovçuyam, buraxmaram maralı,
Məni qoyufunan harya gedirsən?

Aldı qız:

Salamatkən üzül məndən aralı,
Sağ cəsədin eylətməynən yaralı.
Sən ağızlı ovçu tuta bilməz maralı,
Yan çöyürüf, mən Kişmirə gedirəm.

Məhəmməd öz-özünə dedi ki: gəl bir olan gücünü bu qıza bildir.
Gücünü bildirmək üçün görək Məhəmməd nə deyir.

Aldı Məhəmməd:

Məhəmməd der: meydan bilər, bilərəm,
Zərbinən köllənə qılıc çalaram.
Üzü üstə atınan yerə salaram,
Məni qoyufunan harya gedirsən?

Aldı qız:

Güləndəm səndəkin gerçəgin qandı,
Gəlirsən gəl, bu düz, bu da meydandı.
Boğazına salaram ipək kəməndi,
Yedəyimdə o Kişmirə gedərəm.

Sözlər tamamına yetişdi. Məhəmmədin əjiği tutuf, qılıcını belinənən çəkdi, bir, beş, ta onatana qılıjın arxasınan qızın başına vurdu. On tamamında qız dedi:

– Oğlan, əlini saxla.

Oğlan əlini saxladı. Qız dedi:

– Oğlan, əjiğin dutmuşdu bir vuraydın, iki vuraydın, dəmirçi zindanına ha taftamırsan?

Məhəmməd qalxanını başına götürdü, qız əjixli nəfər kimi qılıjını çəkdi, oğlanın başınan bir qılıj vurdu ki, qavax süysünün dalına, qılıjın dalı isə iki qaşının arasına. Oğlan beyhuş oluf, atınan yerə düşdü. Qız əjixli ilan kimi atınan yerə düşdü. İstədi oğlanın başını kəsib, Kişmir şəhərinə soğat aparsın. Oğlanın qaşından bir məhəbbət qalxıb, qızın canına çökdü. Qız dedi ki:

– Kaş mənim əllərim quruyaydı.

Ona qılıc vuran qız özü xan qızı idi, həkimlik dərslərini oxumuşdu, seçilmiş həkimdən biri idi. Qızın Əlvən dağına gəlməyinin səbəbi də onda idi ki, dərman otları Əlvən dağında çox olurdu. Burdan çiçək dərif, aparıf, Kişmirdə dərman qayırdı, hər dərmin dərmanını öz buxçasında gəzdirdi. Qız öz-özünə dedi ki, indi bir dərman qayırram, sağalar, yaxamnan əl çəkməz, gəl bir dərman qoy, üç gün burda yatsın, səni də yolunna eləməsin.

Üç gün vədlik başına bir dərman qoydu, ən yaxşı dərmanlardan yeddi dənə də bir dəsmalın arasına qoydu, bir kağıza da yazdı ki, dərmanlar nə vədədən nə vədəyə qoyulasıdı. Barmağından qızıl

üzüyünü də çıxartdı, kağızın üstə qoydu. Görək ikinci kağızı söznən qız nə təhər yazır.

Aldı qız:

Başına döndüyüm, qurvan olduğum,
Məni axtarsan o Kişmirə gəlginən!
Yanıp, atasına giryan olduğum,
Məni axtarsan o Kişmirə gəlginən!

Aldı o biri kəlməsini:

Bulannıx sel qoy gözümnən yerisin,
Qara duman Əlvən dağın bürüsün,
Səni vuran yerdə qolum qurusun,
Məni axtarsan o Kişmirə gəlginən!

Aldı o biri bəndini:

Yadiyar üçün namə yazdı Güləndəm,
Üzüm dönsün əyər mən sənnən dönsəm,
İnsafi seversən, usanma mənən,
Məni axtarsan o Kişmirə gəlginən!

Qız sözünü tamama yetirdi, həmən kağızı bir-birinə qatdayıf üzüyü də arasına qoydu. Kağızın üstə yazdı ki: oğlan, yerim Kişmir şəhəridi. Adım Güləndəm xanımdı. Məmməd xanın qızıyam. Gərək gələsən, Kişmir şəhərindən məni gətirəsən, gətirməsən mənim yaylığım sənin başına, sənin papağın mənim başıma.

Bu sözü deyib, kağızın başını bağladı. Bir dəsmalın arasına düylə-yif, oğlanın başını qaldırıf, başının altda qoydu. Oğlanın atının örüyünü çalıf, hər üzünən bir öpüş alıf, getməyə bina qoydu.

Qız getdi, Məhəmməd qaldı. Həmən dərmanı ki, qız vermişdi, Məhəmmədə, Məhəmməd düz üç gün yatdı, üç günən sonra yerin-nən qalxıf, atına baxanda gördü ki, at örühləndiyi yerin otunu torpağınatan yiyif. Məhəmməd gördü ki, yatdığı yerdə bir dəsmal durur. Dəsmalın ağzını açdı, dərmanların adını da oxuyuf, vaxdını qandı. Qızın özünə yazdığı kağızı da oxuyuf qandı. Məhəmməd cahallığının şoğuna ürəyi coşuf, istədi ki, buradan getsin; bir də nökrəriyi yadına düşüf dedi:

– Gedim şahın qulluğuna, şah rusqat verər, qızın dalınnan gedərəm, verməzsə ixtiyarım onun əlindədi, getmərəm.

Atını minif, gəldi şahın qulluğuna. Bəli, şah Məhəmmədin gəlmə-sinnən xəvərdar oluf, Məhəmmədi hüsuruna çağırırdı. Şah buyurdu:

– Balam, Məhəmməd, on bir gündü hardaydın?

Məhəmməd dedi:

– Qıvleyi-aləm, mən getmişdim şikara, əlimə şikar keşmədi, əli boş, üzü qara sənin yanına qayıda bilmədim.

Şah buyurdu:

– Balam, Məhəmməd, bir gün gedərsən yüzünü vurarsan, elə vaxt olar ki, yüz gün gəzərsən birini tapmazsan. Oğul, şikar olmamağınan heş pisikmə. Söylə görüm, oğul, başına nə oluf ki, başını sarıyıbsan?

Məhəmməd xəjələtiyinnən olanı şaha demək istəmədi. Dedi:

– Şah sağ olsun, atdan yıxılmışam, daş başımı yaralıyır.

Şah dedi:

– Vəzir Allahverdi xan, dəsmalı oğlanın başınnan götür görək.

Başınnan dəsmalı göturdülər, gördülər ki, qılıc yarasıdı. Şah dedi:

– Oğlum, Məhəmməd, buraların şikarı qəhət olmuşdu ki, Əlvən dağına çıxdın, Güləndəmə başını çafdırdın gəldin? Oğul, çox səni kimi oğlannarın başını o Kişmir şəhərinə aparır, söylə görüm nə dilnən yalvardın ki, sən də başını kəsif Kişmirə aparmadı.

Məhəmməd dedi:

– Qıvleyi-aləm, dilimnən desəm od düşər, dilim, ağzım yanar, qoy sazi-söznən deyim.

Aldı Məhəmməd, şahın qulluğunda görək nə deyir.

Aldı Məhəmməd:

Başına döndüyüm, ay gözəl şahım,
Güləndəm məni o Kişmirə istəyir.
Sənnən qeyrəz yoxdu mənim pənahım,
Güləndəm məni o Kişmirə istəyir.

Səməndimi mindim, Əlvənə sürdüm,
O gözəl Əlvəndə çadırın gördüm.
Nanını yidim, məjmayısını qırdım,
Güləndəm məni o Kişmirə istəyir.

Bir cavab söylədim, cavabımı aldı,
Zərbinən qılıncı kəlləmə çaldı,

Üzü üstə atımnan bil, yerə saldı,
Güləndəm məni o Kişmirə istəyif.

Məhəmməd umudun dünyadan üzüf,
Bədənimin qanı kəlləmdən süzüf,
Gəl-gəl deyif, adıma kağız da yazıf,
Güləndəm məni o Kişmirə istəyif.

Bəli, Məhəmməd sözünü tamama yetirdi. Həmə qız yazdığı kağızı şahın qabağına qoydu. Şah kağızın mətlufunnan başa düşüf, Məhəmmədə dedi ki:

– Oğul, mən sana rusğat verərəm, amma sənin nənəyin qarqışı qoymaz səni bir məkana çatasan, məni də qoymaz ki, burda dincələm, oturam. Get, nənən rusğat versə, mən də rusğat verərəm.

Məhəmməd getdi nənəsinnən rusğat almağa. Nənəsinin yanına yetirəndə nənəsi dedi:

– Oğul, oğul da anadan belə soyuyarmı ki, on bir gündü sən mənim yanıma gəlmirsən?

Məhəmməd dedi:

– Ana, nökrəm, öz ixtiyarım özümdə döy, izin verməsə gələ bil-mərəm.

Anası düvara xəvər aldı:

– Qurvanın olum, oğul, de, başına nə gəlir? Niyə sarıyıbsan?

Məhəmməd belə cavab verdi:

– Ana, atdan yıxılmışam, daş yaralıyif.

Nənəsi oğlanın dəsmalını başından götürdü. Götürəndə gördü ki, qılış yarasıdı, dedi:

– Bay, oğul, nə üçün Əlvən dağına getdin ki, Güləndəmə başını çafdırdın, gəldin?!

Güləndəm bir neçə şəhərlərdə məşhur tanınmışdı. Özü xan qızı olmasına baxmıyaraq həmişə bəylərmən, xannarnan şiddətlə dava edərdi. Oğlanın başının yarasını nənəsi görəndə ocuna bir az un alıf, üstə bir az su töküf xamır qayırdı. O xamırın adına keçmişdə tüpürüh məlhəmi deyirlərdi. O da köhnə qarılar dərmanıydı. Bu xamırı qarı oğlanın başına qoyuf, dəsmalnan sarımağa başladı. Məhəmməd dedi:

– Ana, sənə üç kəlmə xayıştım var.

Anası dedi:

– Oğul, diyə bilərsən.

Aldı Məhəmməd, saznan – söznən görək nənəsinə nə deyir, nənəsi
oğlana nə deyir.

Aldı Məhəmməd:

Canım nənə, gözüüm nənə,
Rusğat ver, mən gedər oldum.
Od canımda yana-yana,
Rusğat ver, mən gedər oldum.

Aldı qarı:

Canım oğul, gözüüm oğul,
Qoymaram səni ölüncən.
Sənə qurvan özüm, oğul,
Qoymaram səni ölüncən.

Aldı Məhəmməd:

Düşmüşəm yarın qəhrinə,
Bax, nənə, işin təhrinə,
Gəl, deyib, Kişmir şəhrinə,
Rusğat ver, mən gedər oldum.

Aldı qarı:

Qoymam səni mən ölməmiş,
Ömrümü başa vurmamış,
Şah sana rusğat verməmiş,
Gəl getmə rusğat verincən.

Aldı Məhəmməd:

Məhəmməd o yolu görüf,
Baxçadan gülünü dərif,
Şah mana urusğat verif,
Rusğat ver, mən gedər oldum.

Aldı qarı:

Sana qurvan Şahravanı,
Bəs kimə tapşırdın məni?
Yandırarsan din-imanı
Çıxar canım sən gəlincən.

Hər ikisi sözü tamama yetirdi. Nənəsinən rusğat aldı, şahın qul-
luğuna gəldi. Şah buyurdu:

– Bala, Məhəmməd, nənənin rusğat aldın?

Dedi:

– Bəli, qıvleyi-aləm, aldım.

Şah dedi:

– Oğul, mən də sənə rusğat verdim, getsən gedə bilərsən. Toy-
ladan istədiyin atın birini al, min, get! Allahverdi xan vəzir, oğlana nə
lazımdı tədarikini gör!

Oğlanı ağır tədarikinən yola saldılar. At eşqili, oğlan eşqili, mənzil
nəyə? – Yar eşqinə savah səhər yola düşdü, geri yanını fikirləşif gördü
ki, karvan mənzili altı günlük gəlif. Belə baxanda gördü ki, yolun
kənarında bir çimənnik var. Dedi:

– Gəl, bu çimənniyə düş, həmi atın dincəlsin, həmi də özün dincəl,
sonra gedərsən.

Çimənniyə düşdü. Çimənnik kimin yeri olsun, qara döyün yeri olsun
ki, quş gələndə qanat salar, qatır gələndə dırnax. Qara döyün bu yerdə
iki qaravulu var idi. Qaravullar oğlanın atını gördükdə oğlana tərəf
gəlməyə məşğul oldular. Oğlan surfa açığa çörək yiyirdi, qaravullar oğ-
lanın yanına gəlib heş bir sual-cavaf olmamışdan oğlanı tutub qollarını
bağladılar. Oğlan sazını götürüf, görək qaravullara nə deyir.

Aldı Məhəmməd:

Axdı didəm yaşı, döndü sellərə,
Yoxdu bu dərdimnən qanan, ağlasın.
Sığışmaz ki, dərdim, diyəm dillərə,
Yoxdu bu dərdimnən qanan, ağlasın.

Ağrıyar bədənim, sızıldar yaram,
Öz dərdimə yoxdu mümkünüm, çaram;
Bir gedən yox, şaha kağız göndərəm,
Bu günümə yazıx nənəm ağlasın.

Kimin var ki, gələ girə dayağa,
Qanımnan büləndim əlvən boyayağa,
Qaradı cəsətim başdan ayağa,
Bir kimsəm yoxdu ki, tamam ağlasın.

Məhəmmədəm, mən gəzmişəm ellərdə,
Vətənnən avara qaldım çöllərdə,

Söydüyümün gözü qaldı yollarda,
Eşitsin əhvalım, o, qan ağlasın.

Söz tamama yetişdi. Qaravullar oğlanın qolunu dar sarıdılar, olan xarşdıgın əlinnən aldılar. Yoldaykan atını satdılar. Apardılar, qara döyün zindanxanasına. Zindanxanaya salıf, iki put qurğuşun da boynuna asdılar, çıxdılar getdilər öz işdərinə. Oğlan gördü burda bir qoja kişi var, mirvarı kimi ağ saqqalı döşünə qədər tökülüf. Qoja kişi xavar aldı:

– Oğul, sən haralısan?

Məhəmməd buyurdu ki:

– Bava, mən İsfahannıyam.

Qoja kişi Məhəmmədi söylədif, ürəyini qandı. Dübara Məhəmməd kişidən soruşdu ki:

– Bava, mən nə iş tutdum ki, məni zindana saldılar?

Qoja kişi dedi:

– Oğul, o sən düşdüyün yer qara döyün yeridi. Səni gətirən qara döyün qaravullarıdır. Bura da qara döyün zindanxanasıdır. Qara döyün bir arvadı var, oğul, səni çağırtdırax. Sana nə desə, deynən anamsan, bajımsan. Genə nə soruşsa, deynən anamsan, bajımsan. Adı da Gözəl xanımdır. Bir də, Gözəl xanım elə gözəldi ki, adam üzünə baxanda gözəlliyin şoqunna axlı başınna gedir. Bir də, çalış üzünə baxma. Gözəl xanım olan otağın çöl üzündə tilsimnən bir şey var ki, nə desən oraya yazılar. Yaxşı da, yaman da. Qara döy ona baxar, nə kimi söz danışsan ona görə cəza verir. Bir də, mən bu zindana düşəli qırx ildi. Qara döy səni buraxsa, gör məni də ala bilərsənmi?

Bu yerdə Gözəl xanım iki dənə qız göndərdi oğlanı öz baravarına aparsın. Qızdar zindanın ağzınna içəri daxil oldu, oğlanın boynunna qurğuşunu qırdılar. Oğlanı qaldırdılar. Qoja kişi dedi:

– Oğul, sana bir-iki söz ki, dedim, sonra yadınna çıxmış olar, qoy bir də gənə deyim.

Qoja kişi öz sazını götürüf görək oğlana nə tafsırdı.

Aldı qoja kişi:

Canım oğul, gözüm oğul,
Dinəndə bajıdan danış.
Qurvan sana özüm, oğul,
Dinəndə bajıdan danış.

Bu sözdə qızın biri dedi:

– Ey zənanını ağlatdığının qojası, oğlana nə öyrədirsən?

Qoja kişi dedi:

– Sözümlün içi var, qoy deyim. Sizin yerdə öyə otax diyərlərsə, bu oğlanın yerində otağa baja deyillər, avuşqıya da ciji deyillər. Mən də oğlana deyirəm ki, aşıxsan, avuşqalara, otaxlara tərif de, bəlkə xanımın xoşuna gələ, cavansan, səni azad eliyə.

Qızdar kişinin sözünnən əmin oldular. Aldı kişi sözünün o biri bəndini.

Aldı qoja kişi:

Çalış üzünə baxmaynan,
Özün öz öynü yıxmaynan,
Mən diyən sözdən çıxmıyınan,
Dinəndə bajıdan danış.

Miskin bavan eylər vəsyət,
Təvinnən dəyişmə xəsyət,
Yadında saxla bir nəsyət,
Dinəndə bajıdan danış.

Söz tamama yetişdi. Oğlanı apardılar. Gözəl xanımın qulluğuna. Gözəl xanımın otağının qapısını aşdılar. Qızdar dedi:

– Oğlan, buyur içəri!

Oğlan otağın qapısının ayağının birini içəri qoydu, istədi ayağının birini də içəri qoysun, Gözəl xanımın üzü Məhəmmədin gözüne sataşdı. Məhəmmədin axlı başınnan qəşş eləyif, yıxıldı. Qızdar üzünə, gözüne su tökdülər, oğlanı ayıtdılar. Oğlan ayılanda qoja kişinin nəsiyəti yadına düşdü. Oğlan öz-özünə dedi ki: niyə üzünə baxıram ki, niyə belə oluram? Oğlan başı aşağı Gözəl xanımın otağına daxil oldu. Gözəl xanım soruşdu:

– Oğlan, qapıya gələndə niyə yıxıldın?

Oğlan dedi:

– Xanım, mənim bir tutma naxoşdığım var, məni naxoşduq yıxdı.

Gözəl xanım dedi:

– Bə niyə üzümə baxmırsan?

Oğlan dedi:

– Xanım, o tutmam tutanda mən gərək üç gün yerə baxam.

Gözəl xanım on dörd örük yasəmən zülflərinnən bir tel ayırır,
şəkər məməninin süysünündən aşırıdır. Məmə deyirəm ey...qatıx eyməsi
demərəm. Qızın gözü oğlanı tutuf alsın, görək Gözəl xanım gözəl-
gözəl nə buyurur.

Aldı Gözəl xanım:

Dürüs üzümə baxgınan,
Oğlan, al məni, al məni!
Qolun boynuma taxgınan,
Oğlan, al məni, al məni!

Aldı oğlan qızın cavabını:

Naməhrəmə baxan deyləm,
Bajım, səni alan deyləm.
Qol boynuna taxan deyləm,
Bajım, səni alan deyləm.

Aldı Gözəl xanım:

Məni almasan qan olar,
Canım sana qurvan olar,
Sana qurvan ağ məmələr,
Oğlan, al məni, al məni!

Aldı oğlan:

Qərif olan mehman olar,
Mehman özü qurvan olar,
Anamda gördüm məmələr,
Bajım, səni alan deyləm.

Aldı qız:

Gözələm, cəlləd duydurram,
Bütün gönünü soydurram,
Gözdərini mən oydurram,
Oğlan, al məni, al məni!

Aldı oğlan:

Məhəmmədə cəlləd duydu,
Təxsirkaram, gönüm soydu,
Günahkaram gözüm oydu,
Bajım, səni alan deyləm.

Sözdər tamamına yetişdi. Oğlanın sözü də, qızın sözü də tilsimə yazılmışdı. Qızın ajiği tutuf, iki put da qurğuşun bu artırdı. Dörd put qurğuşun oğlanın boynuna saldılar. Qoja kişi dedi:

– Oğul yaxşı qurtardın.

Məhəmməd dedi ki:

– Oğlun ölsün, qurtaran belə olar ki, dörd put qurğuşun boynuma asdılar?

Qoja kişi dedi:

– Oğul, bunda nə var? Hələ qara döydən Allah saxlasın.

Qara döy çox qoşunnan, çox calalnan yetirdi öz mənzilinə, səsdəndi:

– Gözəl xanım, məni bəyənirsənmi? Bax, gör nə cəlalnan gəlmişəm.

Gözəl xanım səsdəndi:

– Ey itin biri, sənin səsin mənim qulağıma çivinin səsinə gəlmir! Sənin kimi kişinin arvadına da bir gədə sataşa bilərmiş...Qaravulların bir tustax gətirmişdi, buraya çağırırdım.Yazığım gəldi, qavağına çörək qoyurdum, qoluma yapışdı, mənə əl atdı.

Qara döy ajıxlı nə kimi bir nəərə çəkif, özünü tilsim yazısına yetirdi. Gördü ki, Gözəl xanım çox əl-ətək eliyif oğlana ki, məni al, – deyin, oğlan yaxın qoymuyuf. Anamsan, bajımsan, – deyif. Yazıyı oxuyuf, işdən bərxud oluf, özünü yetirdi Məhəmməd olan zindan-xanaya. Zindana girəndə Məhəmmədin bədəninə bir lərzə düşüf, çox qorxdı. Qara döy irəli yeriyif, iki qaşının arasınnan öpüf, Məhəmmədə çox alqış eləyif dedi:

– Halal olsun anayın südü sənə, oğul! Bəni-adəmdə mən bu mərfət görməmişdim. İndi mən Gözəl xanımın görüşünə gedəndə diyəcəm ki, onu öldürün, asın, kəsin, onda qorxmaynan!

Döy Gözəl xanımnın xəlvət, öz cəlladlarını yanına çağırdı, dedi:

– Mən indi sizə diyəyəm ki, Məhəmmədi öldürün, asın, kəsin. Amba elə apararsınız ki, Məhəmmədin rufu incisə, atanızı yandıraram? Mən də dalınızdan gələjiyəm.

Özünü yetirdi qara döy Gözəl xanımnın yanına. Ajıxlı nə kimi bir nəərə çəkif, cəllad çağırdı. Dedi ki:

– Cəlladlar, zindandakı cavan oğlanı apararsınız, çimənliyin ayağındakı aşvazxanada qulağı böyüklükdə dörğuyar, öz yağınnan qızardarsınız, gəlif yiyəyəm.

Cəlladlar Məhəmmədi zindandan götürdülər. Qoja kişi dedi:

– Oğul, sən getdin, indi qara döydən məni də istə, al, mən bu zindana düşəli qırx ildi.

Bəli, Məhəmmədi cəlladlar apardılar. Qara döy bir neçə saat keçmiş Məhəmmədin dalınca getməyə başladı. Yetirdi, dedi:

– Oğlum, hara gedəjəksən?

Məhəmməd dedi ki:

– Döy sağ olsun, Kişmir şəhərnə gedəjəm, orda söygülüm var, onu gətirəjəm.

Qara döydə çox təjribəli dərmannar var idi. Oğlana bir dənə çıxartdı dərmən verdi, dedi ki:

– Oğlan, deməy olmaz. Belə-belə yerdə darrığa düşərsən, bu dərmən günün qavağına tutsan mən qoşunumnan orda hazır ollam.

Oğlanın mərfətinə görə xətrini çox istəyirdi. Halal-hümbətdik eliyif, ayrılmağa başladılar. Məhəmməd bir neçə qədəm getmişdi. Qoja kişinin “məni qaytar” tafsırığı yadına düşüf, dibara qayıtdı. Qara döy dedi:

– Oğul, nə tamannan var, istə məndən, verim, utanma?

Oğlan dedi:

– Qara döy sağ olsun, səndən təmənnam budu ki, o zindanxanadakı qoja kişiyi mənə bağışlayasan.

Qara döy qoja kişiyi ehtiramnan gətirdi. Məhəmmədin yanına qoşuf, “yaxşı yol olsun” deyif, yola saldı. Qoja kişi Məhəmməd ilə birlikdə günə bir mənzil, teyyi-mənazil getməyə başladılar. Bir qədər getmişdilər, gördülər ki, yolun qırağında bir gözəl bulax var. Bulağın üstə otdular, çörək yedilər, qalxanda iki dənə yol ayrılırdı. Qoja kişi dedi:

– Oğul, mən də sövgü dalınnan gedirdim. Qəza vurdu, məni saldı qara döyün zindanına. İndi mən gedif, sövgülümün yurdunu dolana-sıyam, sevgümü tapmaram, ziyarətdi, gedim yurdunusa da dolanım. İndi burda ayrılax, sən öz söygülünün şəhərinə, mən öz söygülümün şəhərinə gedək.

Halal-hümbət ilə ayrıldılar. Hər kəs öz yolunna getməyə başdadı. Məhəmməd gedirdi, gördü yolun kanarında bir güjdü naxır dana otduyur. Naxırın dalında bir adam dalı üstə ayaxlarını göyə qaldırif ayaxlarıynan oynayır. Məhəmməd çağırdı, xavar aldı ki:

– Danaçı qardaş, bu yol harıya gedir?

Danaçı dedi ki:

– Gəl, deyim haraya gedir.

Məhəmməd çıxdı danaçının yanına, salam verdi. Danaçı salamını alıf dedi:

– Aşix qardaş, buyur, otur!

Aşix oturdu. Danaçı dedi ki:

– Qardaş, mən sənə kimi aşix gəzirdim, yaxşı gəldin, mən sənə indi üç kəlmə söz diyərəm. Sözümlə qabağını verərsənsə, yolu diyərəm sana hansı şəhərə gedərsə, bir də, keçəl olmağıma baxma, nə istəsən onu da yerinə yetirməyə borcdu olaram.

Keçəl çomağını götürüf əlinə, görək Məhəmmədə nə deyir.

Aldı keçəl:

Məndən salam olsun, ay aşix qardaş,
İnsan olan neçə şeydən hasıldı?
Dünya nə üstündə varqərəl oldu?
O nəydi ki, dördü beşdən asıldı?

Məhəmməd fikirləşdi, dedi ki, bu danaçıdı, axırda oturuf, hər gələn aşixdən bir söz öyrənif. Nə bilir ki, bu sözün qavağı hansı sözdü. Gəl bir sözü de, başını qurtar, get, yolunna olma. Məhəmməd sazını götürüf, görək keçəlin sözünün qavağına nə deyir.

Aldı Məhəmməd:

Al cavabın verim, danaçı qardaş,
Ağdanalar göy danadan əsildi.

Bu sözdə danaçı dedi:

– Kəs, köpək oğlu! Sözüyün dalını gətimə!

Məhəmməd kiridi. Keçəlin adı Nağıydı. Nağı soruşdu ki:

– Mən sennən danamı xavar alıram, sözmü xavar alıram? Bax, indi ki, dana deyirsən, inək saxlameyifsan, buzoyu bağlameyifsan, nə bil-din ağ dananın göy danadan əsil olduğunu?

Məhəmməd gördü ki, doğrudan danaçı sözün qavağını bilir, dedi:

– Qardaş, gözün daniya baxırdı, xiyalım kəj getdi. İndi qoy durum sözüyün qabağını deyim.

Aldı Məhəmməd:

Al cavabın verim, danaçı qardaş,
İnsan olan dördcə şeydən hasıldı.

Abü ataş, xakü baddan xalq oldu,
Urufdu ki, dördü beşdən asıldı.

Aldı keçəl:

Bilirsənmi peyğumbərin yaşını?
Hansı yerdə şəhid etdi dişini?
O kimdi ki, kəsdi qəndil daşını?
O nəyə bənd oldu, nədən asıldı?

Aldı Məhəmməd:

Nuhu yazmışdılar peyğumbərin yaşını,
Hindustanda şəhid etdi dişini,
Cavab Əmir kəsdi qəndil daşını,
O, yola bənd oldu, dindən asıldı.

Aldı keçəl:

Mən özüm keçələm, adımdı Nağı,
Sana yağlamışdım, bax, bu çomağı,
Göz üstə saxlaram qanan qonağı,
Qanan qonaxlara hörmət vəsildi.

Aldı Məhəmməd:

Məhəmmədi bağışlayan, ay Nağı,
Azad elə, qulluğundan dustağı.
Axşam olur, yola salsan qonağı,
Oturmaq dandisa getmə əsildi.

Hər ikisinin sözü tamama yetişdi. Nağı soruşdu ki:

– O getmək, getmək sözünü ki, deyirsən, bir de görüm, axır hardan gəlif, harya gedirsən?

Məhəmməd məjburlu oldu ki, işi muna söyləsin. Dedi:

– Nağı qardaş, mən şah oğlu şah Abbasın nökrüyəm. Əlvən dağına şikara gəlmişdim. Əlvən dağında bir qız başımı çafdı, mən beyhuş oluf yıxıldım. Yanıma bir kağız yazıf qoymuşdu. Kağızda belə yazmışdı: yerim Kişmir şəhəridi, atamın adı Məhəmməd xandı, öz adım Güləndəmdi. Yaxşı dərman nar mənim başımın yarası üçün qoymuşdu. Axırında yazmışdı ki, Kişmir şəhərinə gəlif, məni gətirəsən. İndi, Nağı qardaş, Kişmir şəhərinin yerini bilən döysən, Güləndəmi tanıyan döysən, məni nə çox incidirsən? Qoysana varam gedəm!

Nağı dedi:

– Gördün işinin mənən düzəldiyini. Bu iki yüz dana Güləndəm xanımındı. Mən də onun danaçısıyam. Əmisi oğlu Heydər bəyə iyirmi beş gündü toyu başdanıf. İndi ki, sən yoxsulsan, nökersən, mən də yoxsulam, nökerəm. Yə gərək bu keçəl başı bu gərdənnən götürəm, yə gərək o qızı sana yetirəm.

Danırı buraxıf, çomağı çəkif, Məhəmmədin qabağına düşüf, dedi: gəl!

Munun öyündə bir nənəsi var idi. Öyünə yetirəndə dedi:

– Nənə, palaz qoy, qonax gəlir.

Öydə nə var idi ki, qonağa palaz qoyaydı, bir həsir idi, bir Məmmədnəsir, yan bəjadan yel əsir, soyux adamı kəsir.

Qarı dedi:

– Öyü yıxılmışın oğlu, danırı buraxıf nə gəzirsən belə buralarda?

Belə diyəndə Nağının ağı tutdu, çomağı götürüb, gərək qarıya nə nəsihət verir.

Aldı keçəl:

Canımın yeyəsi, ay gözüm nənə,
Qonağın könülü xoş gəldin söyər.
Sana bu nəsyətim, ay sözüm, nənə,
Qonağın könülü xoş gəldin söyər.

Döyməkdən ağzında qoymadım dişi,
Vədəsiz, kamalsız ağartdın başı.
Qonax neyner aşı, bozbaş, lavaşı,
Qonağın könülü xoş gəldin söyər.

Pis sözünən diysindirmə qonağı,
Qaş-qavax tökəndə puzlur damağı,
Sana nəsiyətdən yoruldu Nağı,
Qonağın könülü xoş gəldin söyər.

Söz tamama yetirdi. Oturdular, Məhəmməd ilə Nağı sakit oldular. Nağı Məhəmməddən Güləndəm Əlvən dağında yazdığı kağızı istədi. Məhəmməd həmin kağızı çıxarıf, Nağıya verdi. Nağı kağızı əlinə alıf, qarıya verdi ki:

– Nənə, apar bu kağızı Güləndəmə ver.

Qarı kağızı götürüf, Güləndəmgilə getməyə başladı. Gedif, Güləndəm xanımın yanında oturuf, Nağının ağına kağızı verməyif, qayıdıf gəldi.

Nağı soruşdu:

– Nənə, kağızı verdin?

Qarı barmağını dişdiyif dedi:

– Oğul, üç bənd sözüm var, möhlət ver, onu deyim.

Görək kağızı vermədiyinə qarı nə deyir, onun qavağına Nağı nə deyir.

Aldı qarı:

Başına döndüyüm, qurvan olduğum,
Apardım kağızı, verə bilmədim.
Oduna yanıfan, biryən olduğum,
Apardım kağızı, verə bilmədim.

Aldı Nağı:

Canım nənə, gözüm nənə, ay nənə,
Apardın kağızı, niyə vermədin?
Yadından çıxdımı, ay gözüm nənə,
Apardın kağızı, niyə vermədin?

Qarı gördü ki, Nağı munu öldürəcəh, dedi: “Gəl ölmüşə yalan söylə, yalan yarığan ha döy, uçasan, öləsən. Gəl ölmüşə yalan söylə, bəlkə səni öldürməyə”.

Aldı qarı:

Gedifnən yolda ha düşüb yatmadım,
Ha yüyürdüm, mənzilinə çatmadım,
Getdim, Güləndəmi öydə tappadım,
Çalışdım, üzünü görə bilmədim.

Aldı Nağı:

Əyif-əyif sənin qədin pükəjəm,
Gözünən mən qannı yaşdar tökəjəm.
Bu çomaxnan yurdunda turp əkəjəm.
Apardın kağızı, niyə vermədin?

Aldı qarı:

Qonağın Məmmədə bağışda ananı!
Boynuna götürmə bavalı, qanı!
Qurvan olsun sana bu Nərgiz banı!
Apardım kağızı, verə bilmədim.

Aldı Nağı:

Niyə mənə qəsəm verdin qonağı?
Yidiyini, içdiyini eyləjəm ağı,
Sana burda yalvarmadımı Nağı?
Apardın kağızı, niyə vermədin?

Hər ikisinin sözü tamama yetişdi. Məhəmmədin yanında Nağı əl açə bilmədi, özünü vurdu bazara; beş put duz alıb gətirdi verdi qarıya ki, günortuya kimi əz, daniya duz verəjəm.

Nağı kağızı Güləndəmə verməməyinin üstündə qarıya cəza edirdi. Qarı başdadı duzdan əzməyə. Qarının qüvvəsi yoxdu ki, o günə əzif qurtarsın. O biri tərəfdən Güləndəm xanım Məhəmmədin dərdinnən dərman yimişdi, qarıyı çağırtdırdı, qarı söylərdi, onun eyni bir az açılardı. Bu zaman Güləndəm bir dənə qız göndərif, qarıyı çağırtdırdı. Qız gəlif dedi:

– Qarı nənə, səni Güləndəm çağırır.

Qarı dedi:

– Qızım, Nağı mana duz əzdirir, beş put duzu günortuyatan əzəsi-yəm.

Qız qayıdıf, Güləndəm xanımın yanına gəldi. Xanım dedi:

– Qız, qarıyı niyə gətimədin?

Qız dedi:

– Xanım, Nağı yazıx qarının qavağına beş put duz qoyuf, deyir ki, günortayatan əzəsən. Qarıyı qoymadı gəlməyə.

Xanım dedi:

– Qızdar, bir-ikiniz gedin, dəli ölmüşün əlinnən alın qarıyı, burya gətirin.

Qızdar gəldilər Nağının yanına, yalvar-yaxar elədilər, qarıyı almax üçün boynuna qoydular. Nağı dedi:

– Onda mənəm özüm də gələjəm xanımın yanına.

Əlvən dağında Güləndəmin Məhəmmədə yazdığı kağızı, üzüyü götürüb, getdilər Güləndəm xanımın yanına. Güləndəm xanımın yanına yetirəndə Nağı çomağı sinəsinə götürüb, görək xanıma nə deyir:

Aldı Nağı:

Canım xanım, gözüüm xanım,
Məhəmməd bizə gəlirdi.
Qurvan sana özüm, xanım,
Məhəmməd bizə gəlirdi.

Sənsən gözəllər ölkəri,
Ləbindi misir şəkəri,
Şah Abbasın öz nökeri,
Məhəmməd bizə gəlirdi.

Əlvən dağında tafdığın,
Könlünü könlünə yafdığın,
Başını qılincdən çafdığın
Məhəmməd bizə gəlirdi.

Öydə qoymuşam qonağı,
Nədi mana sözün sağı?
Muştulux istəyir Nağı,
Məhəmməd bizə gəlirdi.

Söz tamama yetdi. Xanım işdən bərxud oldu, qızdara dedi:

– Qızdar, gedin, çörək pişirin, qonax gələjək.

Qızdar çörək pişirməyə getdi. Qarıya da dedi ki:

– Sən də get, beli mana gəti, Nağıya hozun içini çıxartdıraram.

Qarı da getdi beli gətirməyə. Nağıyı xəlvətə çəkif dedi:

– Nağı, söylə görüm, bu dediyin sözdən bir xavar bilirsənmi?

Nağı dedi:

– Xanım, bu sözdən nə xavar bilim?

Düvara çıxardıb, Əlvən dağında Məhəmmədə yazdığı kağızı, üzüyü qavağına qoydu. Xanımın ürəyi şaddanıf, yaxşı ağır nəmərrər verdi. Bir neçə qızıl verif dedi:

– Nağı, sizin yerrər yerdən olur; bir yaxşı otax məxmərənən qu tükü yorğan-döşəklə bəzət. Məhəmmədə yaxşı qulax as, gecə on ikidə gələjəm. Hərgah gəlməsəm Məhəmmədnən mənim görüşməyim qiymata qaldı.

Bəli, Nağı gedif, xanım dediyi fərmayışdarı yerinə yetirdi. Məhəmmədə də dedi ki:

– Qardaş, qız gejə gələjək.

Nağı bu işdəri yerinə yetirif, danasını yığmağa getdi. Sahat on iki tamamında gejə Məhəmmədin ürəyi davam gətirməyif, sazını götürüf, görək nə deyir.

Aldı Məhəmməd:

Kəm ağılım, məni salıf çöllərə,
Könlüm, fələk, gör nə yaman pozğundu.
Sığışmır ki, dərdim diyəm dillərə,
Könlüm, fələk, gör nə yaman pozğundu.

Kifayətdi könlümə həm dursalar,
Ziyarətdi əlin əlimə versələr,
Bu günümdə hərgah məni görsələr,
Deyillər ki, bu divana azğındı.

Kim neylər ki, yazı tərsə yazıla,
Qorxum budu, yardan əlim üzülə.
Sahatımın biri dönüf yüz ilə,
Dəqiqənin biri mənə yüz gündü.

Gəldin bu qürvətə hardan, Məhəmməd?
Kimin var qurtara dardan, Məhəmməd?
Söyüşdün, ayrıldın yardan, Məhəmməd!
Diyəsən ki, yarın səndən üzgündü.

İndi sizə söylüyüm Güləndəm xanımnan. Güləndəm xanımı böyük vəzirin öyünə qonaxlığa apardılar. Sabah saat onda qonaxlıqdan fariq oldular. Bu gün toyun vədəsi idi ki, Güləndəm xanımı Heydər bəyə köçürsünlər. Bəli, Nağı gəldi Məhəmmədin yanına:

– Qardaş, Güləndəm gəlmədi?

Məhəmməd dedi:

– Xeyir, qardaş, gəlmədi.

Bu şəhərdə bir belə qayda var idi ki, hər kəs öz quvvasına görə yaxşı çörək, yaxşı xələtdər qız köçən günü qıznan bahəm oğlan öyünə aparardılar. Nağı özünü bazara vuruf, yeddi girvənkə düyü aldı, üç girvənkə yağ aldı, bir ilan dilli xancal aldı, yeddi arşın kəndir aldı, getdi. Düyünü qaynadıf, bir yaxşı lətif piloy pişirdi. Kəndiri Məhəmmədin belinə bağladı, xancalı da üstən qurşadı. Qonşuluqlarında gəlin

varıydı, gəlinin paltarını alıf gətirif, Məhəmmədə geyindirirdi. Bu piloyu bir qava qoyuf, bir dəsmala bağlayıf, Məhəmmədin əlinə verdi. Gözdədilər, gəlini atdandırdılar, toy gecəsi oldu, toy gəlif addıyan zaman bunlar da toya qoşuldular, getdilər oğlan öyünə. Nağı elə göz-dədi ki, Güləndəm xanımı kejevədən düşürdülər, apardılar otağa. Nağı da Məhəmmədi qavağına salıf, buları da xanım gedən otağa apardı. Otağın bir tərəfinnən bir pərdə çəkdilər xanım üçün. Bəli, Güləndəm xanımı qoydular bu pərdənin dalına. Nağı gözünü dolandırdı, Məhəmmədi saxlamax üçün, gördü ki, bir böyük sandıx var, bu sandığın dalı saxlaş yerdı. Munu sandığın dalında saxlasa, heç kəs görməz. Aş qavını Məhəmməddən alıf, şənlikdən gələn xörəklərin içinə qoyuf, Məhəmmədi sandığın dalında gizdətədi, özünə də belə tapşırıx verdi ki, Heydar bəy yatanda başını kəssin, Güləndəm xanımı da gətirib gəlsin. Nağı qayıtdı öz öyünə.

Axşam gəlif arıya düşdü. Lənpə yağlandı, xoddandı, qonum-qonşu, nöker-nəyif, hər kəs öz öyünə getdi. Heydar bəy də öz otağına gəldi, qızın pərdəsini tulladı, salam verdi.

– Əmi qızı, xoş gəlifsən, – dedi.

Məhəmmədin dərindən yediyi dərman qızın rəngini saraldıf, qarnını da yekələndirmişdi. Heydar bəy qızın halını belə görəndə geri duruf, qılıjını döşünə basıf, görək qıza nə deyir, qız Heydar bəyin cavabına nə deyir.

Aldı Heydar bəy:

De görüm, başına nələr gəlifdi,
Söylə görüm, bu dərd səndə nə dərddi?
Rəngin nədən saralıfdı, solufdu,
Söylə görüm, bu dərd səndə nə dərddi?

Aldı Güləndəm xanım:

Özüm billəm başıma nələr gəlifdi,
Mənim dərdim bir oğlanın dərddi.
Gül irəngim saralıfdı, solufdu,
Mənim dərdim bir oğlanın dərddi.

Aldı Heydar bəy:

Yığdırdın başıma düşmanı, yadı,
Canıma salıfsan bir yanar odu,

Deynən görüm qarnın niyə belədi?
Söylə görüm, bu dərd səndə nə dərdidi?

Aldı Güləndəm:

Gejə-gündüz bu dərd məndə kərəmdi,
Yervəyerdən sızıldayan yaramdı.
Ürəyimdə dağ, qarnımda vərəmdi,
Mənim dərdim bir oğlanın dərdidi.

Aldı Heydar bəy:

Heydar qoymaz səndə bu qisas qala,
Zərbinən qılıcı kəllənnən çala.
Büyün, sabah qalif uşağın ola,
Söylə görüm, bu dərd səndə nə dərdidi?

Aldı Güləndəm:

O sözü Güləndəmə bir də deməynən!
O qələti elədin, bir də eləməynən!
Bavalı götürüf, günahımı yüməynən,
Mənim dərdim bir oğlanın dərdidi.

Hər ikisi sözü tamama yetirdi. Heydar bəy çəkdi qılıcı, qızın boynunu vurmax istədi. Məhəmməd sandığın dalında hazırlaşmışdı. Sandığın dalınnan elə qalxdı ki, Heydar bəy diyəsən əli-ayağı sarıxlı böyrü üstəydi. Xancalı çıxarıf, istədi Heydar bəyin başını kəssin, Güləndəm xanım dedi:

– Ədə, zalım oğlu, qoy gözü baxa-baxa canı çıxsın.

On dörd örük yasəmən telinnən bir tel ayırıf, şəkər məmənün üstə basıf, görək nə deyir:

Aşır qolun, yar boynuma salginan,
Çıxsın düşman gözü, var görə-görə.
Hər üzümdən bir cüt busə alginan,
Çıxsın düşman gözü, var görə-görə.

Aldı Məhəmməd:

Döşənnəm xakına yar, iltimasa,
Borcun vardı mənə, ver görə-görə.

Ayanat elə hər üzündən bir busə,
Borcun vardı mənə, ver görə-görə.

Aldı qız:

İyid odu yernə yetrə ilqarın,
Söygülü odu ki, tapa öz yarın
Tərən qaynağına çəkif şıkarın,
Qoy çatdasın, ölsün sar görə-görə.

Aldı Məhəmməd:

Gecə-gündüz, şükr edim xudaya.
İnşallah əməyim getmədi zaya.
Qavaqda durarsa əsrəmiş maya,
Durarmı küməkmizə nər görə-görə.

Aldı qız:

Güləndəm də sana qurvan, sadağa,
İndiki döyranı sürək savağa.
Ağız-ağza qoyaq, dodaq-dodağa,
Ləb dahan içində, sor görə-görə.

Aldı Məhəmməd:

Məhəmmədəm, ağlım başımdan çasır,
Danışa bilmirəm, dilim dolaşır.
Qulac qollarını boynumnan aşır,
Sinələr dayansın xər görə-görə.

Hər ikisinin sözü tamama yetişdi. Oğlan dedi ki:

– Gəl qaçaq!

Qız dedi:

– Ləvənd oğlu, hana qaçırsan? Hər tükənin qapısından bizdən ötrü
bir dənə şax asılıf, hər löün meyva desən o şaxlarda tapılar. Gecə saat
doqquzda bir at Heydar bəyə, bir at da mana gələjək, minif hər şaxdan
bir meyvə dərər, yükümüzü tutarıq, bazarın ayağına çıxanda da varif
gedərik.

Bəli atdar qapıya gəldi. Heydar bəyin əli-ayağı sarıxlı, zirzəmiyə
tulladılar. Nökərrər atları qapıya bağlayıf getdilər. Heydar bəyin atını

Məhəmməd mindi, Güləndəm xanım da öz atını minif, hər tükənin qapısından meyvə dərə-dərə şəhərin ayağına gəldilər. Şəhərin ayağınnan çıxıf, yola ravan oldular.

Bir yağış yağdı, bir yağış yağdı ki, yağışdan tutuf, göyə çıxmaq olardı. At dizinətən yerə cumurdu. Məhəmməd dedi ki:

– Mən Nağıyı görməmiş getmərəm.

Getdilər Nağının qapısına. Dedilər:

– Nağı, ay Nağı.

Nağı çıxıf dedi:

– Can Nağı! Gəldinizmi?

Məhəmməd dedi:

– Gəldik.

Nağıynan Məhəmməd nə cür həlal-hümmət eləyib ayrıldılar, bunu diyək, siz də eşidin.

Aldı Məhəmməd:

Canım Nağı, gözüüm Nağı,
Qardaş, sağlıxnan qalasan!
Sana qurvan özüm, Nağı,
Qardaş, sağlıxnan qalasan!

Aldı Nağı:

Xoş gəlifsən, ay Məhəmməd,
Qardaş, sağlıxnan gedəsən!
Yükün ətir qoxur cənnət,
Qardaş, sağlıxnan gedəsən!

Aldı Məhəmməd:

Unutma mən diyən sözü,
Yadımdan çıxartma bizi,
Yaman düşər atın izi,
Qardaş, sağlıxnan qalasan!

Aldı Nağı:

Dediyin yerinə yetirrəm,
Sən diyən sözü bitirrəm,
Danıynan izin itirrəm,
Qardaş, sağlıxnan gedəsən!

Aldı Məhəmməd:

Məhəmməd eliyir xiyal,
Nağıda var belə kəmal,
Çörəyini elə həlal,
Qardaş, sağlıxnan qalasan!

Aldı Nağı:

Nağı dərindən hal eylər,
Gör Məhəmməd nə xiyal eylər.
Güləndəm xanım həlal eylər,
Qardaş, sağlıxnan gedəsən!

Hər ikisi sözünü tamama yetirdi, həlal-hümmət elədilər, ayrıldılar. Məhəmmədlə Güləndəm yola düşüf getməyə başladılar. Nağı danıyı çıxardıf, onların dalıynan, izdərinə basdıra-basdıra gedirdi. Bir on, on iki verst yol danıyı hayladı onların dalıynan. Olar getməkdə olsun... Sabah açılıf, Heydar bəyin kənizi gəldi otağı təmizləməyə. Gələndə gördü ki, otaxda bayğular ötüşür. Qız belə xiyal elədi ki, həlbət şəhərə qonaxlığa çağırırlar. Bəli, qız qayıdırdı mənzilinə, Heydar bəy dedi:

– A qız, ay qız, mən burda qaldım!

Qız qayıdıf baxanda gördü ki, Heydar bəyin gözdəri siçan görmüş pişik kimi işıldıyır. Qız özünü xavara çatdırdı. Heydar bəyin nökrələri və qonum-qonşusu tökülüf gəldilər. Heydar bəyi zirzəmidən çıxartdılar.

Heydar bəy zirzəmidən çıxanda sinəsi dəmirçi kürəsinə dönüf yanası oldu. Görək Heydar bəy burda söznən nə deyir.

Aldı Heydar bəy:

Könlüm bir cananın sorağındadı,
Gündə yüz min dəfə görəsım gəlir.
Leyli buxağından asılan gülün
Məjnunuyam, gülü dərəsım gəlir.

Aldı dal kəlməsini:

Türkmən gözəlindən bir sən qalıfsan,
Hər yanınnan on dörd hörük salıfsan.
Bir canım var, yar, əlimdən alıfsan,
Bir quru qəfəsəm, nəfəsım gəlir.

Leyli-Məjnun körpüsündən keçmişəm.
Yarımlım əlindən şərbət işmişəm.
Heydar bəyəm, bu söydaya düşmüşəm,
Özümün özümə güləsim gəlir.

Sözün tamama yetirdi, hökm elədi, qoşun tədarük edildi. Bir iz izdiyəni götdü, bir irəmçi götdü, qoşun səf-səf oluf, dalıycan getməyə başladılar. Bir qədər getdilər, gördülər ki, yolun qırağına çoxlu dana sürüflər. Danaçı yıxılıf, öz-özünə söz oxuyur. Heydar bəy dedi ki:

– Salam əleyküm, ay danaçı!

Danaçı qalxanda gördü ki, Heydar bəydi. Heydar bəy danaçıdan soruşdu, dedi:

– Ədə, bir-iki attı getdimi?

Danaçı dedi:

– Ədə, axmax oğlu axmax, mən dana otarıram, at nədi?

Heydar bəy dedi:

– Adə, elə demirəm, deyirəm bir arvat, bir kişi attı getdimi?

Danaçı dedi:

– Ə... bu haranın axmağıdı görəsən? Güjdü danadı, nə bilim neçəsi dişi, neçəsi erkəkdi. Sanamamışam ha?!

Heydar baxanda gördü ki, bu, Nağıdı. İrəmçi irəmə baxdı, dedi:

– Hariya gediflorsə Nağının əliynən gediflər.

Gətdilər Nağının boynunu vurmağa. Heydar bəy dedi:

– Əl saxlayın. Olar qara döyün yerinnən keşmiş olacaqlar. Qara döy hər yüz adama bir adam alajax torpaq basdısına. Onda bir yüzün əvəzinə Nağıyı verərik.

Nağıyı piyada qoşunun qabağıynan hayladılar. Axşam gəldi arıya düşdü, gejenə də yol getdilər, sabaha bir qədər qalmış qara döyün səhrətinə yetirdilər. Gördülər ki, tərənin başında bir qaraltı gəlir. Heydar bəy dedi ki:

– Nağıyı çağırın, göndərək. Olar qara döyün qaraullarıdır. Tutsunlar Nağıyı, zindana aparsınlar, yol açıq olsun, biz də gedək.

Nağıyı çağırdılar. Heydar bəy dedi:

– Nağı, get gör o qaraltı nə qaraltıdı? Bizə bir xavar gəti.

Nağı çomağın çəkif getməyə başladı.

Bu, Heydar bəy diyən qaraltılara yetişəndə gördü ki, bu Güləndəmnən Məhəmmədin atıdı. Məhəmmədnən Güləndəm sərməşib yatıf. Nağı görək buları şirin yuxudan nə cür ayıldır.

Aldı Nağı:

Canım xanım, gözüüm xanım,
Oyan, xanım, qoşun gəldi!
Qurvan sənə özüm, xanım,
Oyan, xanım, qoşun gəldi!

Güləndəm oyanıf, görək Nağının cavabında nə deyir.
Aldı Güləndəm:

Xavarı gətirən Nağı,
Sən o yannan, mən bu yannan!
Heydara çəkərəm dağı,
Sən o yannan, mən bu yannan!

Aldı Nağı:

Biz qaşsax heç kimsə bilməz,
Dost ağlıyıf, düşman gülməz.
Çoxnan azın oyunu olmaz,
Çoxdu, xanım, qoşun gəldi!

Aldı Güləndəm:

Diləyim haxdan dilərəm,
Olar bilər, mən bilərəm.
Cəmini atdan salaram,
Sən o yannan, mən bu yannan!

Aldı Nağı:

Nağının özü bir candı,
Bir canı sizə qurvandı.
O gələn qoşun milyonu,
Qaçax, xanım, qoşun gəldi!

Aldı Güləndəm:

Sən Güləndəmə baxgınan,
Çafdığım yığf yığgınan.

Gələni mənə çıxgınan,
Sən o yannan, mən bu yannan!

Hər ikisi sözlərini tamama yetirdilər, hər üçü dava libasını geyindilər. Sabah açıldı. Savahınız üzünüxə xeyirə açılısın. Qoşun təbli-çəngini vurdular. Dava başdandı. Bular bir sürü körpə quzunun içinə ac canavar kimi düşdülər. Güləndəm xanım soldan vurdu, sağdan çıxdı, sağdan vurdu, soldan çıxdı, Nağı da çomağını işə saldı, Məhəmməd də Güləndəm kimi böyük hünər göstərdi. Dört gün, gört gecə dava elədilər.

Qız Məhəmmədin dərindən dərman yemişdi deyir, çox haldan düşmüşdü. Buna görə daha artıq qüvvəsi qalmamışdı. Qız bu qüvvə-dən düşməginə görə söznən görək nə deyir.

Aldı qız:

İldırım tək at sürməkdən
Daha məndə hal qalmadı.
Şümşək tək qılıç vurmaqdan
Daha məndə hal qalmadı.

Sağdan düşdüm, soldan çıxdım,
Kəllədən qayalar yafdim.
Leşdərindən hasar çəkdim,
Bizim dağda el qalmadı.

Çökək, dərə, göl oldu qan,
Düşmənin başına oldu fərman.
Məni haldan salıf dərman,
Məndə tutar, bel qalmadı.

Gəldim zindanına düşdüm,
Tilsim bulağından işdim.
Qara döyün yerinə keşdim,
O bilməmiş bel qalmadı.

Güləndəm heç söyməz xəryət,
Xəryətə yaraşmaz şəryət.
Qaşmağa da qoymur qıryət,
Danışmağa dil qalmadı.

Sözün tamama yetirdi. Həmən qara döyün Məhəmmədə verdiyi dərman varıydı ki, günün qavağına tutuf baxanda, Məhəmmədin yadına düşdü. Dərmanı günün qavağında üfördü. Bəli qara döy qoşunuynan hazır oldu. Qara döy qoşunuynan qırdığını qırdı, qırmıyanı da qaçır canını qurtardı. Apardı Məhəmmədgili beş-on gün qonax eliyif, saxladı ki, yornuxlarını alsınlar.

Qara döy neçə il idi ki, Gözəl xanımı gətirif tilsimə salmışdı. Nitqi yoxudu xanıma baxmağa. Öz-özünə qara döy belə fikrə getdi ki, bu Gözəl xanımı da verim Məhəmmədə, qanına vayıs olmuyum, qoy bunu da aparsın getsin. Elə ki, Məhəmməd döydən rüsxət istədi getməyə, döy rüsxət verib dedi:

– Oğul, Məhəmməd, Gözəl xanımı da öz xoşumnan verirəm sənə, onu da apar!

Sonra Məhəmmədi yaxşı şərəflə, ərkanla yola saldı. Nağı, Məhəmməd, Güləndəm xanım, Gözəl xanım özlərini yetirdilər harıya? – Əlvən dağına. Həmən Güləndəm oğlanın başını çapdığı yerə gələndə Güləndəm Məhəmməddən soruşdu:

– Məhəmməd bura haradı?

Aldı Məhəmməd, görək saznan, söznən buranın hara olduğunu Güləndəm xanıma necə deyir.

Aldı Məhəmməd:

Nə xavar alırsan, Güləndəm xanım,
Sənə qonax gələn yerdi bu yerrər.
Günbəgündən məni dərdə salırsan.
Sənə qonax gələn yerdi bu yerrər.

Səməndimi mindim, gərdənə sürdüm,
O çökəkdə sənin çadrını gördüm.
Çörəyini yedim, məjmayını qırdım,
Mən ölüf, sən qalan yerdi bu yerrər.

Məhəmmədəm, mən keşmişdim canımnan,
Burda göl durmuşdu, gülyaz, qanımdan.
Xavar al əhvalım Gözəl xanımdan,
Gedifnən gəldiyim yerdi bu yerrər.

Məhəmməd sözünü tamama yetirdi. Məhəmməd öz-özünə belə fikrə getdi ki, Güləndəm xanımın ki, rəngi belə saralıb, boğazı nazilif,

qarnı yekələlib, şah bu Güləndəmi görəndə mənə deyəcək: – Oğul, gətdiyən gözəl budumu? Məhəmməd bu fikrə gedif, rəngi qaşdı, Güləndəm xanım oğlana baxanda dedi:

– Məhəmməd, diyəsən Heydar bəy düşən dərddə düşdün?

Məhəmməd dedi:

– Bəli, xanım.

Güləndəm xanım özünü dağa yetirib, səkkiz rəng çiçək dərib dedi:

– Məhəmməd, mən bu bir dənə çiçəyi yeyib öləjəm.

Yeddisini də dalbadal göstərdi ki:

– Bunları mənim göydəmə sürtərsən.

Güləndəm çiçəyin birini yeyiv öldü. Məhəmməd gözünün yaşıyan başdadı çiçəkləri bir-bir xanımın göydəsinə sürtməyə. Çiçəyin yeddisini də sürtüf tamam edəndə bir buludun altından ay çıxan kimi qız ayılıf qalxdı. Məhəmməd yeri yif, qızın boynunu qucaxlıyif, hər üzündən bir busə aldı. Nağıya baxanda gördülər ki, davax dəymiş öküz kimi ağzının suyu tökülür. Məhəmməd dedi:

– Ay Nağı, çox zəhmətimi çəkifsən, Gözəl xanıma da sənə verirəm.

Gözəl xanım otdu ağlamağa ki:

– Mən bu keçəlin nəyinə gedim?

Güləndəm gördü ki, doğrudan Gözəl xanıma keçəl Nağı yaraşmır, insafı bunu götürmüyüf həkimliyini buna da sübut elədi. Bir neçə gün burda qalıf, yığdığı cürbəcür çiçəklərnən Nağının da başını qurtardı. Nağının sūfatı Məhəmmədin sūfatından daha yaxşı idi. Nağı Məhəmmədin sazını alıf, görək Gözəl xanıma nə deyir.

Aldı Nağı:

Şükür olsun xalığın o gününə,
Məhəmmədi mənə mehman elədi.
Zikir edəm, dua qılam bu günümə,
Məhəmmədi mənə mehman elədi.

Heç demirdin bu dünyada mən varam,
Dərdimə yox idi mümkünüm, çaram.
Axrətətən sağalmazdı bu yaram,
Güləndəm xanım indi dərman elədi.

Nağı, rəndə vurma, şüşə nəzilməz,
Basmağnan kəc yeri yən düzəlməz.
Könül bir şüşşədi, sınsa salağmaz,
Gözəl xanım yaman çəm-xəm elədi.

Nağı sözün tamama yetirdi, Gözəl xanım ilə Nağıyı barışdırdılar. Attarını minib, şahın qulluğuna getdilər. Şah işdən barxud olub, Məhəmmədin gəldiyini bildi, Güləndəm xanımın görüşünə gəldi. Gördükdə Güləndəmin gözəlliyinə aşıq oldu. Qayıdıb öz taxtı-səltənətinə əyləşib, vəzir Allahverdi xanı hüsuruna çağırırdı. Vəzir Allahverdi xan şahın fərmayışına görə gəldi, dedi:

– Ey qıbleyi-aləm, bizim üçün qulluq!

Şah dedi:

– Gedər, Güləndəm xanıma deyərsən ki, şah deyir mənim qırx nökrim var, ən əysiyi Məhəmməddi. Mən Məhəmmədi göndərdim Kişmir şəhərindən səni gəttdi, sən belə hesab etmə ki, Məhəmmədə gəlifsən. Yox, səni özümə gətirtmişəm. Bu cavabı de, mənim hüsuruma gəti.

Vəzir Allahverdi xan gəldi Güləndəmin hüsuruna, şah deyən cavabları ona söylədi. Bu sözdən Güləndəmin acığı tutuf, ayağa qalxdı, dedi:

– Mən cavabımı gedib şahın hüsurunda söyləyəcəm.

Güləndəm xanım getdi şahın hüsuruna. Ədəb-ərkənlə şahı salamlayıb, hüsurunda durdu. Şah həmin sözünü Güləndəmin özünə təkrar elədi.

Güləndəm xanım alsın, görək şahı saz, söz ilə nə deyir.

Aldı Güləndəm:

Şah oğlu Şah Abbas, ay cənnətməkan,
Mən gələndə Məhəmmədə gəlmişəm.
Şahlarda olmazmı heç namus çəkən,
Mən gələndə Məhəmmədə gəlmişəm.

Hökmü ədalətsən, divani-şəryət,
Şəriət heç vaxtı söyləməz xoryət.
Papaxda namus olar, yaylıxda qıryət,
Mən gələndə Məhəmmədə gəlmişəm.

Bənnə olan tikdiyini yıxarmı?
Önəndə çay heç tərsinə axarmı?
Qaynata da gəlinə kəc baxarmı?
Mən gələndə Məhəmmədə gəlmişəm.

Sən sözünü, budu, dedi Güləndəm,
Şahım, gəlif əl götür sən yaxamdan.

Yerinnən tərپənsən, fayda yox sənnən,
Mən gələndə Məhəmmədə gəlmişəm.

Dalınca da bu bayatıyı oxudu:

...Üz meydandı,
Sinəm bazar, üz meydandı,
Şahım, fərmayış elə,
Bajarsan düz meydandı!

Güləndəm sözünü tamama yetirdi, şah Güləndəmdə olan qüvvəyi bilirdi. Qorxusundan göydəsinə zəlzələ düşdü. Gördü dediyi sözü təkrar eləsə təxtini tarmar eliyəjek, öz-özünə dedi:

– Önəndinə danışmaq yaxşıdı.

Düvara Güləndəmə dedi ki:

– Camalına baxdım, eyib tapa bilmədim, dedim bəlkə kamalında eyib ola. Mən səni sınağa salırdım. Sınaxdan çıxdın. Məhəmmədnən Nağıya qırx gün toy eləməyə borşluyam.

Toy başlandı, otuz doqquz gün, qırxıncı günü toyu tamam elədilər. Güləndəm xanımı tapşırdılar Məhəmmədə, Gözəl xanımı tapşırdılar Nağıya. Mübarək olsun toy, sağ olsun toya yığılanlar, sağ olsun bu toyda iştirak eliyənlər və oxuyanlar! Olar hər ikisi muradlarına çatdılar, istiyənlər də öz muradına çatsın.